

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертаційну роботу
Марковича Віталія Володимировича
на тему: «Соціально-економічна ефективність транскордонного
співробітництва України в умовах європейської інтеграції»,
представлену на здобуття наукового ступеня кандидата економічних
наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні
економічні відносини у спеціалізовану вчену раду Д 11.051.03
у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса
Міністерства освіти і науки України

1. Актуальність теми дослідження

У сучасних умовах транскордонне співробітництво (ТКС) як об'єкт зовнішньоекономічної і регіональної політики займає важливе місце в системі пріоритетів соціально-економічного розвитку та європейської інтеграції України, сприяючи пом'якшенню негативних аспектів розвитку прикордонних регіонів, подоланню їх периферійного статусу і покращенню якості життя населення. Враховуючи роль ТКС на сучасному етапі євроінтеграції, актуалізуються дослідження передумов та особливостей забезпечення ефективної взаємодії в межах транскордонних регіонів. Насамперед йдеться про чинники та фактори оптимізації ТКС на основі удосконалення інституціонального базису транскордонних зв'язків, активізації економічної діяльності, а також формування якісного соціального капіталу у прикордонних регіонах сусідніх країн.

Наголосимо, що низка системних невирішених проблем ТКС регіонів України, а також несформованість концептуальних основ методології оцінювання його ефективності у соціально-економічному вимірі не лише стримують прийняття управлінських рішень з розвитку прикордонних регіонів, а й перешкоджають використанню конкурентних переваг для зміцнення конкурентоспроможності вітчизняних регіонів, ускладнюють процес європейської інтеграції у цьому сегменті міжнародних відносин на мікро- і мезорівнях системної ієрархії.

Потреба в аналітичній оцінці стану та, на її основі, обґрунтуванні пріоритетних напрямів активізації транскордонної співпраці, розробці теоретико-методичних підходів дослідження соціально-економічної ефективності ТКС підтверджують актуальність і важливість теми дисертаційної роботи Марковича В. В.

Тема дисертації пов'язана з науково-дослідними темами кафедри міжнародних економічних відносин факультету міжнародних відносин Львівського національного університету імені Івана Франка, зокрема «Стратегії міжнародної конкурентоспроможності та конвергенції економічного розвитку ЄС» (номер державної реєстрації 0115U003956, 2015-2017 рр.) та «Екологічні чинники економічного зростання в країнах Центрально-Східної Європи» (номер державної реєстрації 0114U004246, 2014-2016 рр.).

2. Ступінь достовірності та обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

У теоретичному та методологічному аспектах робота побудована за чіткою логічною схемою з виокремленням предмета дослідження – теоретико-методичних підходів та організаційно-інституціональних механізмів покращення соціально-економічної ефективності ТКС. Наукові положення, висновки і рекомендації, представлені у дисертації Марковича В. В., видаються теоретично обґрунтованими та достовірними, що забезпечено використанням пов'язаних із областю та предметом дослідження теорій міжнародних економічних відносин, економічної інтеграції, інституціоналізму, регіональної економіки та стратегічного програмування, а також загальнонаукових та спеціальних методів економетричної оцінки і моделювання, структурно-функціонального і компаративного аналізу.

Аргументованість і достовірність результатів дослідження забезпечена використанням нормативних та законодавчих актів України, директив ЄС і документів Ради Європи, статистичних матеріалів національних та

регіональних статистичних управлінь України, Польщі, Німеччини, операційних документів програм Європейської політики сусідства, Європейського інструменту сусідства та партнерства, Європейського фонду регіонального розвитку, міжнародних і національних аналітичних груп, монографічних досліджень українських та зарубіжних науковців з проблем європейської інтеграції, ТКС і регіонального розвитку.

3. Наукова новизна отриманих результатів

Результати проведеного автором дослідження характеризуються науковою новизною, основні аспекти якої спрямовані на розробку теоретико-методичних підходів до оцінки соціально-економічної ефективності ТКС і обґрунтування пріоритетних напрямів її покращення на сучасному етапі євроінтеграції України.

До вагомих наукових результатів, що розкривають особистий внесок автора і новизну роботи, відносяться такі:

– систематизація та узагальнення теоретичних положень тлумачення ТКС, які дали підстави окреслити системні характеристики таких стратегічних цілей співробітництва для соціально-економічного розвитку регіонів, як структурна трансформація та транскордонна конвергенція (с. 25-30, 41-46).

– відповідно до визначених цілей співробітництва обґрунтовано концептуальні положення вибору пріоритетних напрямів та розробки механізмів досягнення соціально-економічної ефективності, зокрема раціонального організаційно-інституціонального забезпечення, запропоновано теоретико-методичний підхід опосередкованої оцінки рівня соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів з використанням базових показників транскордонної конвергенції та структурної трансформації під впливом залучених фінансових ресурсів технічної допомоги за проектами співпраці (с. 112-127);

– доведено двоїстий характер європейської політики щодо ТКС з регіонами України, яка передбачає зниження бар'єрних ефектів кордону та поглиблення зв'язків між регіональними органами влади при одночасному збереженні і посиленні цільової спрямованості програм транскордонної співпраці на безпеку кордонів (с. 68-71);

– знайшло подальшого розвитку організаційно-інституціональне забезпечення створення транскордонних кластерів та індустріальних парків в межах прикордонних регіонів доведенням необхідності спрощення регламентних процедур та визначенням способів ефективної взаємодії органів місцевого самоврядування регіонів-учасників співпраці, суб'єктів господарювання і представників громадянського середовища (с. 148-167);

– запропоновано ієрархічну компонентно-функціональну структуру управління ТКС, якою передбачено створення нормативно-правового забезпечення співпраці державних і місцевих органів управління з міжнародними організаціями, а також організаційно-інституціональне сприяння суб'єктам господарювання з боку органів управління ТКС, транскордонних кластерів, промислових зон та технопарків через формування і реалізацію мережевих програм, проектів транскордонного партнерства у процесі секторальної інтеграції (с. 33-39);

– виявлені визначальні характеристики механізмів управління, організаційних методів і форм співробітництва в польсько-німецькому та українсько-польському транскордонних регіонах в умовах інтеграційних процесів минулих періодів та сучасного етапу євроінтеграції України (с. 78-114);

– обґрунтовані пріоритетні напрями інституціонального та організаційно-економічного характеру для підвищення опосередкованої соціально-економічної ефективності ТКС через посилення стратегічної орієнтованості на регіональний розвиток та зміцнення факторних переваг конкурентоспроможності економіки прикордонних регіонів, особливо

природних просторових переваг розміщення та набутих переваг існуючої матеріально-технічної бази автомобілебудування та ІТ-сфери (с. 138-155).

Оцінюючи загалом обґрунтованість положень наукової новизни дисертаційної роботи, можна відзначити належний рівень їх аргументованості і теоретико-методичного опрацювання.

4. Наукове та практичне значення отриманих результатів

Наукове та практичне значення дисертаційної роботи Марковича В. В. полягає в тому, що її результати можуть бути використані для подальших наукових досліджень теоретико-прикладних проблем міжнародних економічних відносин, мегарегіональної економічної інтеграції, регіональної політики і управління програмами ТКС. Теоретико-методичні підходи, апробовані в роботі, доцільно застосовувати для формування системи оперативного моніторингу ефективності ТКС України, в інституціональному проектуванні і впровадженні організаційних важелів регіональної політики держави в межах ТКС.

Аналітичні висновки, пропозиції та рекомендації, обґрунтовані у дисертації, використані на державному та регіональному рівнях, зокрема при розробці Рекомендацій парламентських слухань на тему «Транскордонне співробітництво як чинник євроінтеграційних процесів України», схвалених Постановою Верховної Ради України №1537-VIII від 21.09.2016 р. (довідка №04-17/16-1531(279206) від 22.11.2016 р.), Закарпатською торгово-промисловою палатою щодо розвитку господарських зв'язків підприємств Закарпатської області та регіонів сусідніх країн-членів ЄС, формування транскордонних кластерів та транскордонних промислових парків (довідка №15.02-8/359 від 17.05.2017 р.). Теоретико-методичні та аналітичні матеріали роботи використовуються для підготовки навчально-методичних матеріалів та викладання дисциплін «Світова економіка» і «Регіональна політика та структурні фонди ЄС» на кафедрі міжнародних економічних

міжнародних відносин Львівського національного університету імені Івана Франка (довідка №1348-Н від 24.03.2017 р.).

5. Повнота викладу основних результатів в опублікованих працях

Результати дисертаційного дослідження пройшли апробацію на чотирьох міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях і семінарах, відображені у 12 наукових працях, з яких 6 статей у фахових економічних виданнях, 3 статті у наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз, 1 стаття в інших виданнях та 2 публікації за матеріалами науково-практичних конференцій. Загальний обсяг опублікованого матеріалу, що належить особисто дисертанту, становить 4,71 у.д.а. У публікаціях з достатньою повнотою відображено результати дослідження.

6. Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації

Зміст автореферату відображає основні положення, результати, рекомендації та висновки дисертаційної роботи.

7. Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Позитивно оцінюючи наукові здобутки дисертанта, вважаю за необхідне вказати на окремі положення, які можуть слугувати підставою для дискусії.

1. У теоретичному плані необхідно враховувати, що процес ТКС та його інституціональне оформлення Європейською рамковою конвенцією про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями, 1980 р. (далі – Конвенція) насамперед стосувалися пом'якшення вірогідної соціально-економічної напруги у потенційно конфліктогенних прикордонних регіонах країн Європи після Другої світової війни.

Доповнення Конвенції Додатковим протоколом від 9 листопада 1995 р., яким передбачено закріплення та управління співробітництвом відповідними угодами та органами, певною мірою відображало соціальні та економічні процеси, які відбувалися у Європейському Союзі. З огляду на це, безсумнівно важливою видається актуальність і важливість вимірювання та прогнозування соціально-економічної ефективності ТКС, проведені у роботі.

Проте, запропоноване тлумачення поняття соціально-економічної ефективності ТКС як співвідношення соціально-економічного ефекту співробітництва та використаних для його досягнення ресурсів та представлений методичний підхід з певним припущенням можна розглядати лише як оцінку ефективності структурної трансформації регіональних економік внаслідок використання ресурсів програм допомоги, а також транскордонної конвергенції між регіонами-учасниками співпраці. З нашого погляду, недоліком такого підходу є описовий ретроспективний характер та непридатність для аналітико-прогнозних оцінок ефективності ТКС, особливо щодо окремих програм і проектів співпраці.

2. Проведений компаративний аналіз основних тенденцій та особливостей ТКС регіонів України і Польщі та співпраці регіонів Польщі і Німеччини (розділ 2) на сучасному етапі видається дискусійним не лише з огляду на часовий період аналізу, але й відмінності застосовуваних в Україні і Польщі макромоделей соціально-економічного розвитку. Можливо, раціональним було б порівняння прикордонних регіонів сучасної України та Польщі за період, коли остання ще була кандидатом до вступу в ЄС.

3. У застосованій економетричній моделі інтегральний коефіцієнт транскордонної співпраці розраховується як середнє значення коефіцієнтів детермінації R^2 показників соціально-економічного розвитку (с. 121, 127 дисертації, формули 2.4-2.14). На наш погляд, використання середнього значення виглядає дещо спрощеним без врахування вагомості окремих коефіцієнтів, або використання степеневі чи іншої залежності.

4. За сучасних умов для прикордонних регіонів України особливого

поширення набувають дрібногуртова торгівля товарами та послугами, а також міграція трудових ресурсів. Тінізація цих економічних зв'язків та корупція істотно змінюють формат та сутнісні характеристики транскордонної співпраці, впливають на соціально-економічну ефективність ТКС. На жаль, у роботі ці вагомі чинники не знайшли належного відображення.

5. Обґрунтовані у роботі пріоритетні напрями підвищення соціально-економічної ефективності ТКС (підрозділ 3.1, с. 132-148 дисертації, с. 11-12 автореферату) мають певну теоретичну та практичну цінність, але недостатньо пов'язані з отриманими аналітичними висновками і безпосередній ефект від їх впровадження для розвитку прикордонних регіонів України не повністю розкритий.

6. Проведений аналітичний та інституціональний аналіз недостатньою мірою пов'язаний та узгоджений із впливом зовнішніх до ТКС інститутів, зокрема Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, Плану заходів з її виконання. Особливої уваги у цьому контексті заслуговує згадуваний вище Додатковий протокол до Конвенції у частині, що стосується угод між сторонами та органами управління ТКС. Більшої уваги в інституціональному аспекті потребує й узгодження авторських пропозицій та рекомендацій із Спільною регіональною політикою ЄС, а також нормативно-розпорядчими документами регіональної політики, іншими стратегічними документами України останнього часу.

Проте, висловлені зауваження загалом не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи Марковича В. В.

8. Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам

Дисертаційна робота Марковича В. В. «Соціально-економічна ефективність транскордонного співробітництва України в умовах європейської інтеграції» є завершеним, самостійним науковим

дослідженням, результати якого сприяють вирішенню важливого науково-прикладного завдання розробки теоретико-методичних підходів до оцінки соціально-економічної ефективності ТКС і обґрунтування, на цій основі, пріоритетних напрямів її покращення на сучасному етапі євроінтеграції. У дисертаційній роботі містяться раніше не захищені положення та результати, які за науковою новизною відповідають вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

Таким чином, дисертаційна робота на тему «Соціально-економічна ефективність транскордонного співробітництва України в умовах європейської інтеграції» виконана на належному теоретико-методичному рівні і відповідає нормативним вимогам пп. 9, 11, 12 і 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24.07.2013 р. (зі змінами, внесеними Постановами Кабінету Міністрів України №656 від 19.08.2015 р., №1159 від 30.12.2015 р. та №567 від 27.07.2016 р.), а її автор, Маркович В. В., заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
проректор з міжнародних зв'язків
та стратегічного розвитку
ПВНЗ «Запорізький інститут економіки
та інформаційних технологій»

А. І. Мокій

А. І. Мокій
проректор

А. О. Маркович